

Godišnji plan i program upravljanja za 2016. godinu TP Lipska pećina

Cetinje, 02.11.2015.

Poštovani,

Shodno članu 3 Ugovoru o korišćenju zaštićenog prirodnog dobra „Lipska pećina“ po modelu javno – privatnog partnerstva br.01-031/13-1472 od 09.09.2013. godine, i članu 65 Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“, br. 51/08, 62/13 i 06/14), dostavljamo Vam godšnji program upravljanja, koji je usklađen sa Planom upravljanja za zaštićeno prirodno dobro „Lipska pećina“ („Sl. list CG – Opštinski propisi“, br. 19/13), radi odobravanja – izdavanja saglasnosti i prosljeđivanja istog Ministarstvu održivog razvoja i turizma i Agenciji za zaštitu životne sredine.

S poštovanjem,

TP Lipska pećina

Sadržaj:

1. Plan i program upravljanja.....	4
1. Planirana proširenja u ponudi	4
2. Ispitivanja pećine	5
3. Ciljevi TP „Lipska pećina“	9
4. Očekivani rezultati u 2016. godini	12
5. Uslovi za ostvarenje ciljeva	13
2. Plan investicionih aktivnosti u 2016. godini.....	14

1. Plan i program upravljanja

Koraci koji su planirani za 2016 godinu, a koji su u skladu sa Planom Upravljanja pećine, kao i dokumentacijom dobijenom od Agencije za zaštitu životne sredine, mogu se svrstati u dvije osnovne kategorije:

1. Planirana proširenja u ponudi i
2. Planirana ispitivanja pećine.

Na kraju dokumenta nalaze se i ciljevi koji su postavljeni Planom Upravljanja pećinom, kao i komentari dati u cilju što boljeg objašnjenja faze u kojoj se nalazimo a u skladu sa zadatim ciljem.

1. Planirana proširenja u ponudi

U narednoj, 2016. godini TP „Lipska pećina“ u planu ima proširivanje turističke ponude i zaokruživanje dijela turističkog proizvoda koji se tiče neposredno pećine. U cilju proširivanja turističke ponude pećine, a samim tim i Opštine prijestonice Cetinje u narednom periodu menadžment preduzeća će se fokusirati na razvoj sljedećih kapaciteta:

- **Proširenje prve ture.** Radovi u ovom segmentu su već započeti. Prva tura je namijenjena primarno porodicama sa djecom, naš tim je obavljao razgovore sa posjetiocima po završetku posjete kako bi dobili što bolje i potpunije informacije o zadovoljstvu korisnika i mogućnosima za dalja unapređenja. Intervjui su pokazali da trenutno imamo veliki broj komentara u vezi sa dužinom ture. Naime djeca, a samim tim i njihovi roditelji, bi željela u pećini da se zadrže što duže, što ukazuje na potrebu produženja ture i boravka posjetilaca u pećini. Tura je produžena za oko 50m dužine staze. Cilj ovog produžetk ture je, ne samo produžetak boravka već i bogatiji i potpuniji doživljaj posjetilaca. Dodatni sadržaji, kao što je recimo obogaćivanje i ovog dijela ture zanimljivom i na činjenicama baziranom pričom vodiča, neće izostati i predstavlja segment na kome se već radi.
- U prilogu dokumenta Vam dostavljamo rješenje od Agencije za zaštitu životne sredine, broj UPI – 249/9, od 15.05.2014. godine, na osnovu koga se pristupilo radovima u pećini.
- Vašem organu je dostavljen glavni projekat izvedenog stanja, broj 05-360/15-129, dana 26.11.2015. godine, gdje je dato detaljno stanje i obrazloženje svih radova odrađenih u pećini. Imajući u vidu da je po projektu prethodno odrađeno 248 m staza pristupilo se dodatnoj izgradnji staza u dužini od 52 m. Osim toga, izvršena je rekonstrukcija stepenica iz 1918. godine u dužini od 21 m koje vode prema

Jezerskoj dvorani, kao i restauracija postojećih betonskih staza iz 1918. godine. Rekonstrukcija je bila neophodna zbog sigurnosti posjetilaca, sam proces rekonstrukcije je trajao tri mjeseca pri čemu se nije pomjerio ni jedan kamen postavljan 1918. godine. Želimo napomenuti da je sam ulaz u pećinu obezbijeden tunelom od armiranog betona u dužini od 20 m. Staze u pećini ne prekoračuju dužinu u odnosu na dobijenu dozvolu od Agencije za zaštitu životne sredine. Napominjemo da smo ove godine primljeni u ISCA udruženje. U prilogu Vam dostavljamo kopiju sertifikata ove organizacije koji potvrđuje da se radi o speleološkom objektu koji je građen po svim svjetskim standardima. Da biste dobili ovaj sertifikat neophodno je zadovoljiti propisane svjetske standarde koje je Lipska pećina poštovala i implementirala tokom čitavog procesa izgradnje i valorizacije.

- **Izgradnja objekta na platou.** Kako uvijek želimo biti lideri u pružanju usluga u našem dijelu poslovanja, pored pećine, u neposrednoj blizini ulaza je za sljedeću godinu planirana izgradnja objekta. Građevinski radovi su planirani početkom IV kvartala 2016. godine, a završetak se očekuje pred samu turističku sezonu 2017. godine. Kao dio objekta su planom predviđene: kancelarije, sala za sastanke, kafić, suvenirnica i ostali propratni sadržaji.
- **Prodajni pult u pećini.** Kako je cilj našeg preduzeća da svake godine nudimo nove, za Crnogorsku ponudu, dosada ne viđene sadržaje, sljedeće godine će u funkciji biti i prvi pult za prodaju pića u pećini. Na ovom pultu, posjetioci će imati prilike da degustiraju Crnogorska pića. Akcenat među pićima će biti stavljen na rakiju i vino. Naš cilj nije obogaćivanje ponude po svaku cijenu, već da novi sadržaji budu korisni, kako za TP „Lipska pećina“, tako i za zajednicu čiji smo dio. Lipska pećina kao dio Cetinjske opštine, i dio kulture i tradicije ovog područja će u svakom pogledu predstavljati kroz svoju ponudu, kulturu i tradiciju naroda koji je okružuje. Pult će se nalaziti na sredini prve ture pećinom, predstavljajući nesevakidašnji sadržaj koji je protkan Crnogorskom tradicijom.
- **Suvenirnica.** Za narednu godinu je planirano otvaranje suvenirnice. Što se ponude u njoj tiče akcenat će biti na crnogorskim proizvodima, pored crnogorskih proizvoda imaćemo samo artikle koji su direktno vezani i promovišu Lipsku pećinu, Cetinje i Crnu Goru.

2. Ispitivanja pećine

Lipska pećina je već ušla u proces ispitivanja pećinskog biodiverziteta kao i samog pećinskog okruženja. U skladu sa našim obavezama i našom odgovornošću prema prirodnom dobru već smo pokrenuli **ispitivanja pećinske flore i faune**.

U cilju dobijanja što kvalitetnijih rezultata kao i ostvarivanja saradnje sa stručnjacima u zemlji, angažovali smo profesora sa Fakulteta za Biologiju u Podgorici sa ciljem da ispitamo i saznamo nešto novo o flori i fauni koja pećinu naseljava. Naime do sada smo saznali da u pećini i danas žive pećinski paukovi, rakčići, puževi, slijepi miševi, kao i mnogobrojni mikroorganizmi. Pored ovoga našli smo i neke životinjske oblike koji još uvijek nijesu identifikovani i u procesu su identifikacije. Nakon završenog istraživanja u planu je izdavanje brošure koja će sadržati informacije o svim oblicima flore i faune koja danas pećinu nastanjuje. Činjenica je da biodiverzitet pećine možemo svrsatiti u tri kategorije.

(1) U pećini možemo naći žive oblike koji pećinu nikada ne napuštaju, odnosno njihov život je u potpunosti vezan za pećinu.

(2) Takođe, nalazimo i oblike životinjskog svijeta koji djelimično žive u pećini.

(3) Na kraju ne smijemo zaboraviti ni posjetioce pećine, ovo su životinje koje u pećinu samo povremeno zalaze.

Pećine su jedinstven dio prirodnog okruženja. Zbog njihovog sporog i postepenog nastajanja, u pećinama se mogu naći izuzetni oblici života. Živi svijet - biodiverzitet pećina (Cavernicola) - Pećine predstavljaju specifična staništa u kojima mogu preživjeti samo posebno prilagođene vrste. U njima nema autotrofnih organizama, pa je skraćen lanac ishrane i upravo zbog toga u pećinama izostaju grupe organizama koji se hrane biljkama. Organska materija potrebna za održavanje života u pećinama dolazi s površine usitnjena ili otopljena u vodi i podzemnim bujicama. Za pećine su značajna dva tipa staništa: kopneno i vodeno. Vodeno stanište, osim jezeraca i brzih stalnih ili povremenih tokova čini tanki sloj vode koji se prelijeva po zidovima pećina. Podzemnim životinjicama najbogatije su tanke vodene prevlake koje se nalaze na zemlji i na dezintegrisanim organskim ostacima. Na njima se nalazi čitav niz najrazličitijih skupina sitnih ili mikroskopskih organizama. Podzemna staništa karakteriše odsustvo ili redukcija svjetla, kao i specifičnost ekoloških faktora kao što su: vlaga, temperatura, kao i izolacija od drugih sredina i prostorna ograničenja. Kao odgovor na takve uslove, mnogi troglobionti odlikuju se različitim adaptacijama, promjenama u ponašanju a tokom evolucije kod njih su se razvili i specifični fiziološki mehanizmi. Ovdje se sreće čitav niz najrazličitijih skupina organizama kao što su: račići, grinje, oblići, maločetinjaši, pauci, lažne škorprije, kornjaši i dr. Prema J.R.Šineru, a kako je i u gornjem dijelu teksta pomenuto, sve životinjske vrste koje su nađene u pećinama, mogu se na osnovu njihovih ekoloških osobina, podijeliti na tri grupe:

- trogloksene,
- troglofile i
- troglobionte.

Organizmi koji zalaze u pećine (Troglokseni) - Troglokseni su životinje koje zalaze u pećine (sasvim slučajno). Nemaju nikakve adaptacije a život provode na površini tla. Takve su na primjer: stonoge, brojni insekti iz reda tvrdokrilaca, leptira, muva i dr. Naziv za vodenog trogloksena je stigoksen. Skoro sve pećinske životinje imaju veoma ograničene oblasti u kojima su rasprostranjene. Mnoge vrste su pronađene samo u pojednoj pećini, pa je za njihovo očuvanje neophodno voditi posebnu brigu. Troglofilne forme (organizmi kod kojih je samo dio razvojnog ciklusa vezan za pećine) -Troglofilne forme sreću se samo na ulazu u pećine, gdje provode dio života, odnosno, nalaze se u pećinama na onim mjestima dokle dopire dnevna svjetlost. Opstaju van pećina. Djelimično mogu izgubiti pigmentaciju. Naziv za vodenog troglifila je stigofil. Troglobionti (stalni stanovnici pećina) - Više od jednog vijeka, smatra se da evolucija pećinskih vrsta postoji samo u kontinentalnim regionima koji su bili izloženi velikim klimatskim promjenama i kolebanjima. Ove klimatske promjene dovele su do izolacije i obezbjedile neophodne elemente koji olakšavaju evoluciju troglobionata (stalnih pećinskih stanovnika). Troglobionti (troglos –pećina, bios život) su životinje koje su cijelim životnim ciklusom vezane za pećine i ne mogu opstati van nje. Mogu se naći van pećina samo u posebnim uslovima; kada ih voda izbacila na površinu, prilikom obrušavanja pećina i sl.

Tokom svoje evolucije, ovi organizmi su razvili čitav niz morfoanatomskih i ekofizioloških adaptacija za opstanak u podzemnim staništima. Troglobionti a većim dijelom i troglofili pokazuju izvjesne zajedničke osobine, kao što su; nedostatak pigmenta što dovodi do ujednačenije boje tijela od potpuno bijele, do raznih nijansi smeđe i sivkasto smeđe, zatim odsustvo ili atrofija čula vida što se ogleda u navlačenju kože ili hitina preko očiju, dok su čulne ćelije koje se nalaze na različitim djelovima tijela jako razvijene. Naziv za vodenogakvatičnog troglobionta je stigobiont.

Gore navedeni podaci o pećinskom živom svijetu su objavljeni i u planu upravljanja Lipskom pećinom. Naš cilj je da istraživanje koje smo pokrenuli da potpunije i bogatije rezultate koji će biti od koristi ne samo posjetiocima pećine, njenim vlasnicima, zajednici Cetinja, Crnoj Gori, već i svim budućim istraživačima čiji će fokus istraživanja u manjoj ili većoj mjeri biti speleološki objekti (pećine i jame) i njihov biodiverzitet.

Po završetku istraživanja cilj nam je da sve informacije u vezi sa pećinskim živim svijetom prezentujemo kako posjetiocima pećine, tako i široj javnosti. U brošuri će po gore navedenoj klasifikaciji biti klasifikovani organizmi u cilju pojednostavljenja, boljeg razumijevanja i približavanja pećinskog života posjetiocima i stanovništvu Crne Gore. Planiramo da se brošura štampa na Crnogorskom, Engleskom i Ruskom jeziku. Vjerujemo da će ovo biti do sada najšire istraživanje pećinskog biodiverziteta urađeno u Crnoj Gori i približeno široj javnosti. Planirana brošura će biti dostupna u štampanoj kao i elektronskoj verziji.

Pored pažnje koju posvećujemo biodiverzitetu, pokrenuli smo i **testiranje pećinskog vazduha**. Naša trenutna saznanja, bazirana na sekundarnom istraživanju, pokazuju da pećinski vazduh ima blagotvorna dejstva za osobe sa respiratornim problemima. Mi smo

za početak pokrenuli proces testiranja radona u pećini, ovaj proces je već u toku i rezultati se očekuju iduće godine. Što se ovog ispitivanja tiče radi se u periodu od jedne godine, cilj je da imamo što realističnije podatke pa se samo mjerenje mora sprovoditi kroz različita godišnja doba. Godišnja doba u pećini doprinose promjeni okruženja, temperatura varira za nekoliko stepeni, a i pećinski kanali se tokom zime ispunjavaju vodom što za rezultat ima nešto niži protok vazduha.

Kako Vam je ovim Godišnjim operativnim planom upravljanja data informacija o istraživanjima u pećini, ovim putem želimo da Vam pobrojimo započete aktivnosti:

- Započeta je aktivnost mjerenja radona u Lipskoj pećini. Napominjemo, da su podaci koje ćemo dobiti jedini podaci ovoga tipa u Crnoj Gori. Period mjerenja je godinu dana i projekat bi trebao da bude završen tokom avgusta 2016. godine. Nakon tog perioda pristupiće se analizi podataka kako bismo dobili tražene vrijednosti, prosjeke po mjesecima i što preciznije podatke. Da bi podaci bili relevantni period mjerenja mora obuhvatati sva četiri godišnja doba.
 - Koncesionar je angažovao Centar za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore koji je jedina licencirana institucija za ovaj vid mjerenja.
 - Pokrenuta je procedura nabavke specijalizovanog aparata koji će vršiti mjerenje: relativne vlažnosti, temperature u pećini i td. U komunikaciji sa kompanijom Laboratrija iz Beograda izvršena je nabavka tog uređaja i nadamo se da će u toku juna mjeseca isti biti isporučen TP Lipska pećina. Ovaj uređaj u potpunosti zadovoljava ISO standarde i etaloniran je za mjerenje temperature, relativne vlažnosti i atmosferskog pritiska.
- Angažovan je profesor Vladimir Pešić (eminentni svjetski stručnjak iz oblasti biodiverziteta pećina) sa Fakulteta za biologiju iz Podgorice kao jedine institucije države Crne Gore koja može da nam da relevantne podatke o pećinskim životinjama. Profesor se u svojoj karijeri bavio i ispitivanjima životinjskog svijeta u crnogorskim pećinama, između ostalog i Lipske pećine o čemu postoje dokumentovani izvori.

Kako u Crnoj Gori ne postoje naučne i stručne institucije i ustanove koje se bave istraživanjem speleoloških objekata već postoje eminentni stručnjaci speleološke struke, kao što je prof. dr. Barović, angažovan od strane Lipske pećine i u samom procesu edukacije zaposlenih lica u Lipskoj pećini.

- Brošura o pećinskim životinjama će biti izdata nakon završenog istraživanja, sumiranja podataka i izrade fotografija od strane gore navedenih. Brošura je zamišljena kao rezultat projekta edukativnog karaktera i kao takva sadržaće, osim stručnih informacija i informacije koje će približiti kako djeci tako i odraslima, svima onima koji nijesu stručnjaci navedene oblasti pećinski živi svijet. Tačkom 6 smo detaljno opisali započeta istraživanja u Lipskoj pećini. U tački 6 je opisano akreditovano pravno lice koje je jedino u Crnoj Gori akreditovano za mjerenje

radona. Isto lice je angažovano od strane Ministarstva prosvjete i vrši mjerenje radona u školama.

3. Ciljevi TP „Lipska pećina“

Dugoročni ciljevi zaštite TP Lipska pećina su:

- očuvanje, trajna zaštita i unapređenje prirodnih vrijednosti ZPD kroz njegovo održivo korišćenje. Trenutno se životna sredina u pećini čuva tako što svaka grupa posjetilaca u pećinu ulazi u pratnji vodiča. Posjetiocima je strogo zabranjeno dodirivanje, iznošenje pećinskih ukrasa, silaženje sa staza koje su označene, djelovi na kojima bi pećinski ukrasi ili biodiverzitet mogao da se ugrozi su ograđeni i prilaz njima je zabranjen. Staze se nalaze na predjelima na kojima neposredno nema pećinskih ukrasa. Što se tiče interakcije sa pećinskim nakitom, ona je zabranjena. Posjetioci se na početku ture upozoravaju da je zabranjeno dodirivanje ukrasa, tokom same ture vodič vodi računa da se posjetioci pravila pridržavaju. U pećini je zabranjeno odlaganje otpada, uvođenje kućnih ljubimaca, pušenje, hrana kao i bilo koja druga aktivnost koja bi mogla ugroziti pećinsko prirodno okruženje. Što se tiče unapređenja, osim infrastrukturnih unapređenja koja su implementirana ove godine, za sljedeću godinu je planirano pojačanje infrastrukture kroz gradnju objekta, obezbjeđenje platoa i slično. Dodatno, TP „Lipska pećina“ posebnu pažnju poklanja živimo oblicima koji pećinu nastanjuju te je već pokrenuto istraživanje biodiverziteta.
- održivo korišćenje ZPD kroz njegovu turističku valorizaciju. Načelo održivosti se u TP „Lipska pećina“ naročito poštuje. U skladu sa njim su građeni i planirani svi dodatni kapaciteti, cilj nam je da bogatstvo koje pećina nudi ostane nepresušan resurs koji će koristiti i mnoge generacije poslije nas.
 - TD Lipska pećina već vrši mjerenje zadovoljstva svojih posjetilaca. Pored toga je to prva atrakcija u Crnoj gori u kojoj možete kupiti on-line kartu za posjetu.
 - TP Lipska Pećina već saraduje sa TO Cetinje i NTO Crne Gore.
 - U prošloj godini je 80% posjetilaca Lipske pećine bilo iz inostranstva. Većinski dio stranog tržišta su predstavljali Ruski gosti.
 - Svake godine TP Lipska pećina angažuje profesionalno lice za fotografisanje pećinskih ukrasa. Na ovaj način može se pratiti i porediti fizičko stanje elemenata u pećini.
 - Dopisom, 01-031/15-512, od 05.05.2015. godine, Prijestonici Cetinje su dostavljena od strane Koncesionara imena lica koji bi bili u nadzornom organu ispred Koncesionara i dat je predlog člana speleološke struke kako bi se formirao nadzorni organ za praćenje Koncesionog ugovora. Lice speleološke struke predloženo od strane Koncesionara je jedan od članova komisije koja je učestvovala u izradi Plana upravljanja za zaštićeno

prirodno dobro „Lipska pećina“ u Prijestonici Cetinje. Na današnji datum Koncesionar nema informaciju da li je odbor formiran. Pomenuti odbor bi trebao da se bavi pitanjima iz tačke 14 Vašeg dopisa.

- Kako je jedna od primarnih nadležnosti nadzornog organa praćenje Ugovora o korišćenju Zaštićenog prirodnog dobra „Lipska pećina“ po modelu javno – privatnog partnerstva, a kako nadzorni organ nije formiran ova tačka, kao i prethodna je van nadležnosti. Nadamo se da će u skorije vrijeme biti formiran nadzorni organ koji će vršiti praćenje ugovor a ujedno i tački 14 i 15 Vašeg dopisa.
 - Kako Crnogorski zakonodavni okvir ne poznaje ovaj vid turizma (turizam u speleološkim objektima prilagođenim za masovne posjete) crnogorske osiguravajuće kuće nijesu prihvatile osiguranje pećinske infrastrukture. Iz tog razloga ugovor sa osiguravajućim društvom nije bio zaključen. Po drugoj strani potpisali smo ugovor koji osigurava sve posjetioce pećine.
- razvoj lokalne zajednice koja je vezana za ZPD. Lokalna zajednica će imati benefite kroz radna mjesta koja će se otvarati u pećini u budućnosti, kroz suvenire i domaća pića koja će obezbjeđivati našim barovima i suvenirnici, kao i kroz konstantan priliv turista koji će biti rezultat njihovog zadržavanja na Cetinju i okolnim mjestima neposredno po posjeti Lipskoj pećini. TP „Lipska pećina“ trenutno radi na kreiranju pogodnog terena za ostvarivanje dugoročnih ugovora sa agencijama u zemlji i okruženju. Planirano je ostvarivanje saradnje sa većim agencijama koje bi u svoju turističku ponudu dodale Lipsku pećinu, a samim tim i Cetinje što bi se reflektovalo direktno na razvoj lokalne zajednice koja nas okružuje.
 - obaveza povećavati znanja i svijesti javnosti uključujući lokalno stanovništvo iz šireg okruženja ZPD, kroz:
 - (i) organizaciju obrazovnih tečajeva, predavanja, radionica i okruglih stolova,
 - (ii) organiziranju sajmova, smotri, izložbi i pripremi promotivnih materijala,
 - (iii) pripremu projekata za finansiranje iz domaćih i međunarodnih fondova,
 - (iv) izdavaštvo (knjige, brošure, časopisi, video) i medijskim kampanjama.

U pogledu ostvarenja ovih ciljeva pri otvaranju pećinu su besplatno mogli posjetiti svi stanovnici Cetinja, cilj nam je da Cetinjane upoznamo sa prirodnim bogatstvom koje je dio njihove zajednice, njihovih života kao i života njihovih predaka. Dodatno, Cetinjske srednje i osnovne škole su obaviještene da će njihovi đaci imati besplatne ulaske za posjetu pećini. Dodatno, za sve Crnogorske (osnovne i srednje) škole, u saradnji sa Prijestonicom Cetinje, odlučeno je da u ovoj školskoj godini đaci koji dolaze u organizovanim turama imaju poseban popust na ulaznice, odobren je popust od 40% na sveukupan iznos karte. Isti popust je odobren i ostalim organizovanim grupama djece koje su nam se javljale, jedan od primjera su mladi izviđači.

Što se tiče promotivnih materijala i informacija i pećini one su dostupne u printanoj formi kroz flajere i postere, u elektronskoj formi kroz naš zvanični veb sajt i društvene mreže, na youtubu kroz video o Lipskoj pećini i slično. Dodatno, informacije su javno dostupne i kroz različita gostovanja našeg menadžmenta u televizijskim reportažama.

Pored ovoga imali smo i promociju u vidu edukacije stanovništva u Podgorici koja je održana u prostorijama tržnog centra Mall of Montenegro.

U cilju ispunjavanja društvene odgovornosti prema zajednici kao i u cilju edukacije djece, Lipska pećina je odobrila besplatnu posjetu za grupu djece samohranih roditelja. Pored ovoga u planu je za iduću godinu upućivanje poziva za posjetu djeci u Bijeloj, djeci iz porodica niže platežne moći koja primaju pomoć od države, mladim sportistima iz Cetinjskih sportskih klubova i slično.

- Što se tiče zaposlenja u TP Lipska pećina, tri vodiča su primljena u radni odnos na godinu dana, a u toku ljetnje turističke sezone biće angažovana dodatna tri vodiča. Zakonom o turizmu ("Sl. list Crne Gore", br. 61/10 od 22.10.2010, 40/11 od 08.08.2011, 53/11 od 11.11.2011) članom 33 stav 3 (citiramo: „Ne smatra se turističkim vodičem stručno lice koje pokazuje, objašnjava ili daje informacije unutar poslovnog prostora u kojem radi (muzej, galerija, nacionalni park i sl.), stručni radnik turističke agencije koji prati grupu turista iz mjesta u mjesto, vodič u planinama i pećinama, u lovu i ribolovu, kao i vođa i pratilac ekskurzije i izleta.“) je propisano da za ovaj vid turizma nijesu potrebni licencirani turistički vodiči. Imajući u vidu da se radi o turističkom proizvodu koji se po prvi put pojavljuje u Crnoj Gori, što ga na ovom području čini unikatnim, a shodno iskustvu koje imamo edukacija vodiča se vrši na osnovu interne procedure donešene od strane TP Lipske pećine. Navedeno znači da vodiči prolaze teorijsku obuku u organizaciji TP Lipske pećine a koju realizuju eminentni stručnjaci speleološke struke. Nakon teorijskog dijela pristupa se praktičnom dijelu u okviru kog se vodiči upoznaju sa speleološkim objektom TP Lipska pećina kao i obilazak i edukaciju u objektima koji se bave istom vrstom turizma, kao što je recimo Postojnska jama u Sloveniji. Svi stalni vodiči koji su angažovani od strane Lipske pećine su prošli praktičnu obuku u Sloveniji.
- Kada je u pitanju osnivanje službe zaštite Lipska pećina ovaj vid realizuje kroz angažovanje lica koja su zaposlena u Gorskoj službi spasavanja. Svaki vodič u pećini je osposobljen i pripremljen za vid pomoći u slučaju nezgoda (svi vodiči posjeduju sertifikat prve pomoći).
- Što se edukacije tiče za sljedeću godinu su planirane radionice/predavanja za djecu koja će se održavati u prostorijama tržnih centara i u osnovnim i srednjim školama. Naš dosadašnji rad i interakcija sa posjetiocima nam ukazuju na važnu činjenicu, a to je neophodnost boljeg upoznavanja generacija koje dolaze sa prirodnim,

kulturnim i istorijskim bogatstvima naše zemlje. Kroz razgovore sa posjetiocima shvatili smo da prije posjete većina našeg stanovništva ne zna šta se u pećinama može naći, samim tim oni ne mogu prenijeti djeci o kakvom prirodnom bogatstvu se radi. Naš cilj je da se djeca upoznaju sa značajem dobara kao što je Lipska pećina, kako bi podstakli dugoročno očuvanje samog prirodnog dobra, kao i razvoj kulture posjete i očuvanja pećina na teritoriji Crne Gore.

Planirana edukacija je podijeljena u tri etape:

- Edukacija koja će biti organizovana po školama – ideja nam je da u okviru časova geografije u osnovnim i srednjim školama održimo različitim razredima po 15 minutnu prezentaciju sa još 10 minuta u kojima djeca imaju priliku da nam postave pitanja. Edukaciju bi držali naši vodiči koji su prošli speleološku školu. Prezentacija bi obuhvatala informacije o kraškom području Crne Gore, broju pećina i jama, njihovom nastanku, pećinskim ukrasima, značaju pećina i jama kroz istoriju Crne Gore, informacije o pećinskim ukrasima koji se mogu naći u Lipskoj pećini i slično.
- Edukacija u vrtićima – za vrtiće planiramo da napravimo posebnu priču o pećinama u Crnoj Gori i o Lipskoj pećini kako bi djeci na što bolji način približili značaj pećina kao i bogatstvo ukrasa koje one posjeduju.
- Edukacije u tržnim centrima – kada se završe edukacije za osnovne škole i odabrane vrtiće nastavićemo sa edukacijama koje će se organizovati u prostorijama tržnih centara. Vjerujemo da neće biti prilike da budemo primljeni u svim školama i vrtićima koje kontaktiramo, te bi na ovaj način i sva djeca koja nijesu bila u prilici da prisustvuju našoj prezentaciji u školama mogla da dodju u pratnji roditelja i da se informišu.

4. Očekivani rezultati u 2016. godini

U sljedećoj godini očekujemo da će biti otvorena saradnja sa turističkim agencijama od interesa, kao i sa smještajnim objektima u Crnoj Gori. Vjerujemo da smo kroz odobrene popuste i besplatne posjete postigli da stanovništvo Lipsku pećinu posmatra kao dio zajednice i kao turističku atrakciju vrijednu posjete. Mi ćemo, svakako, nastaviti da radimo na edukaciji stanovništva i kroz naše naredno poslovanje.

Sljedeće godine očekujemo broj od 15 000 posjetilaca. Vjerujemo da je naša procjena optimistična, ali da će kroz unapređenja u ponudi, edukaciju i konstantnu promociju biti dostignuta.

5. Uslovi za ostvarenje ciljeva

Za TP Lipska pećina neophodno je stvaranje uslova za realizaciju postavljenih ciljeva. Uslovi neophodni za realizaciju planova su:

- Adaptacija i proširenje puta. Agencije sa kojima TP Lipska pećina namjerava ostvariti saradnju u pogledu prezentacije Lipske pećine potencijalnim posjetiocima kao jedan od uslova za ostvarivanje dugoročne saradnje postavljaju proširenje i adaptaciju puta koji vodi do parkinga pećine. Trenutno automobili i autobusi voze jednosmjernom ulicom. Agencije, posebno one iz inostranstva izražavaju zabrinutost da vozači neće tako jednostavno moći da dođu i da se vrate sa parkinga. Takođe, kako sve agencije dovode strance, posebno ih brine reakcija turista na tako nebezbedan put u poređenju sa putevima na koje su navikli. Većina turista agencija sa kojima pregovaramo dolaze iz zemalja Evropske Unije.
- Građevinska dozvola za izgradnju objekta nam je od izuzetnog značaja. Objekat će ponuditi sadržaje koji su opisani u prvom poglavlju ovog dokumenta. Pomenuti sadržaji će doprinijeti sveukupnosti turističkog proizvoda Lipske pećine. Cilj novih sadržaja pored promocije Lipske pećine, će biti i promocija turističkog proizvoda Prijestonice Cetinje.
- Odobrenja za adaptaciju / proširenje staza u dužini od 100m. Neophodno nam je odobrenje za produživanje staze u dužini od još 100m. Produženje će za rezultat imati produženje prve ture. Kako je opisano u prvom poglavlju, na ovaj način će naši posjetioци dobiti potpuniji doživljaj pećine. Agencija je prethodno dala rješenje za uređenje staza u ukupnoj dužini od 300m, dana 15.05.14. godine, broj rješenja UPI-249/9.

2. Plan investicionih aktivnosti u 2016. godini

Opis investicione aktivnosti	Ukupan iznos
Izmjena projektnog plana objekta	5.000,00 €
Radovi u pećini	30.000,00 €
Rasvjeta u pećini	15.000,00 €
Ograda u pećini	3.500,00 €
Restauracija stepenica sa početka 20. vijeka	4.800,00 €
Informativne table	5.000,00 €
Uređenje pulta za prodaju karata	5.000,00 €
Uređenje prodajnog pulta u pećini	3.000,00 €
Oprema za posjetioce i zaposlene	2.000,00 €
Vozilo	14.000,00 €
Ukupno realizovano	87.300,00 €